

Наявність повної інформації про підприємство, як об'єкт інвестування суттєво впливає на привабливість підприємства. Достовірність даної інформації особливо важлива для прийняття рішення іноземними інвесторами щодо доцільності інвестиційних вкладень.

О. Гуторов та К. Крамаренко вважають, що крім фінансових показників діяльності підприємства інвесторів цікавитимуть площа землекористування, якість землі, місцезнаходження підприємства, ефективність використання земельних ресурсів, особливості орендних відносин. У зв'язку з цим необхідно включити в методику оцінки інвестиційної привабливості підприємств групу оцінних показників [1, с. 70]

На думку багатьох спеціалістів активізація інвестиційної діяльності аграрних підприємств регіону та підвищення їх інвестиційної привабливості є одним з основних шляхів подолання фінансово-економічної кризи та виходу на нові ринки збуту. Дані питання залишаються й нині досить актуальними і потребують подальшого детального дослідження.

Література

1. Гуторов О.І., Крамаренко К.М. Оцінка інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств // Економіка АПК. — 2009. — № 10. — С. 69—73.

2. Положення «Про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації»: Затверджене Наказом Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2011 р.

УДК: 331.215.1

Т. М. Харченко, аспірант,
Сумський національний аграрний університет

ЗАРОБІТНА ПЛАТА — ОДНА ІЗ ГОЛОВНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕДУМОВ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ПРАЦІ

Досліджено рівень заробітної плати як однієї із головних соціально-економічних передумов формування мотивації до праці найманих працівників, зокрема здійснено порівняльний аналіз оплати праці в сільському господарстві з іншими галузями економіки, а також країнами СНД та Європи.

Ключові слова: мотивація праці, найманий працівник, рівень заробітної плати, соціально-економічні передумови.

В статье исследован уровень заработной платы как один из главных социально-экономических предпосылок формирования мотивации к труду наемных работников, в частности осуществлен сравнительный анализ оплаты труда в сельском хозяйстве с другими отраслями экономики, а также странами СНГ и Европы.

Ключевые слова: мотивация труда, наемный работник, уровень заработной платы, социально-экономические предпосылки.

The level of salary as one of the socio-economic preconditions for the formation of motivation to the work of the hired worker is investigated in the article. It is actualized the comparative analysis of the remuneration of labor in the agriculture with other economic sector and also with the Union of Independent Countries and Europe.

Key words: the motivation of the work, hired worker, the level of salary, socio-economic preconditions.

Постановка проблеми. Трансформація української економіки, що супроводжується дисбалансом функціонування усіх державних інституцій, призводить до соціально-економічних перетворень. Сутність таких перетворень має полягати у модернізації державного управління, в утвердженні дієздатного і відповідального політичного класу з якісною владою, а також у формуванні сприятливої суспільної атмосфери. Беручи курс власної траєкторії розвитку держави, вкрай необхідно спиратися на результати наукових поглядів, враховуючи при цьому природу сучасних глобальних криз. Світова економічна криза 2008—2009 років вплинула на українську економіку різким знеціненням гривні, скороченням виробництва, зменшенням інвестицій, втратою довіри до банківської системи та масовим безробіттям. Так, український ринок праці теж не є виключенням, що відіграє значну роль у формуванні сприятливих соціально-економічних умов як країни, так і регіону цілому. Отже, із швидким розвитком економічної системи стрімко зростає механізм регулювання трудових відносин. Сьогодні головною проблемою, на думку автора, є забезпечення саме найманого працівника економічно-мотиваційним механізмом, зокрема відповідним рівнем заробітної плати. Тому виникає необхідність певним чином збалансувати відносини держава — власник — працівник.

Аналіз існуючих досліджень за даною проблемою. Розвиток ринку праці та економічні передумови формування мотивації до праці як в сільському господарстві так і в інших галузях економіки вивчаються у працях А. П. Воронянської, В. С. Дієсперова, Г. Т. Кулікова, Е. М. Лібанової, М. В. Семикіної, М. І. Сулими, О. Г. Шпикуляка, О. В. Шебаніної та ін. Проте, низка питань, пов'язаних з системним дослідженням матеріального стимулювання найманих працівників залишаються повністю не розкриті.

Постановка цілей. Метою роботи є визначення соціально-економічних передумов, що формують мотивацію до праці найманих працівників сільського господарства, зокрема це порівняльний аналіз рівня оплати праці в Україні з країнами СНД, погодинної оплати праці в Європі, а також галузеве співставлення заробітної плати.

Виклад основного матеріалу. Як свідчать результати Всесвітнього економічного форуму 2011 року, по рейтингу глобальної конкурентоспроможності Україна перемістилася з 82 на 89 місце з 139 країн світу і стала поруч із Грузією, Азербайджаном, Вірменією та Казахстаном, де рівень доходу на рік на одну особу складає від 2 до 3 тис. дол. США. Хоча Україна в порівнянні з попереднім роком і втратила сім позицій, позитивним моментом є те, що за останні роки країна посіла 49-е місце в складовій конкурентоспроможності за ефективністю ринку праці. Ця складова вкрай важлива для забезпечення швидкого переміщення працівників з одного сектора в інший, що стимулює найбільш ефективне їх використання в економіці та створює необхідну ініціативу для максимальної самовідданості на робочому місці [6, с. 15, 23]. Таким чином, забезпечення ефективного і гнучкого ринку праці передбачає незалежне встановлення рівня заробітної плати, дотримання гендерної рівності та збереження талановитих кадрів від міграції за кордон.

На наш погляд, головною соціально-економічною передумовою мотивації до праці є забезпечення такої категорії як заробітна плата. Оплата праці є своєрідним індикатором розвитку макро — мікрорівня країни. Аналіз світових тенденцій росту заробітної плати країн СНД дає можливість визначити рівень повноцінного відтворення робочої сили, а відтак і рівень мотивації до праці (рис. 1). Аналізуючи ситуацію країн СНД у порівнянні з Україною, можна говорити про те, що з 2005 по 2009 роки спостерігалось стале економічне зростання, яке позитивно відобразилось і на рівні заробітної плати всіх країн. Маючи тісні економічні зв'язки, рівні оплати праці значно відрізняються. Так, найвищий рівень оплати праці є в Російській Федерації (622,5 дол. США у 2009 році), причому темпи її росту також найвищі — з 2000 по 2009 рік середньомісячна номінальна заробітна плата зросла у 7,8 разу. На другому місці серед аналізованих країн знаходиться Казахстан (452,8 дол. США у 2009 році), хоча темпи росту є найнижчими — 4,5 разу. Україна знаходиться посередині з досить позитивною динамікою, за виключенням 2009 року. Безперечно, фінансова економічна криза не дала на себе довго чекати, рівень

заробітної плати у 2009 році знизився майже на 10—15 % у всіх країнах, крім Азербайджану.

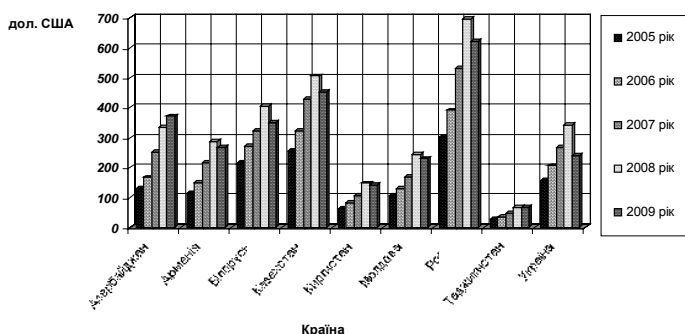

Рис. 1. Середньомісячна номінальна заробітна плата країн СНД
Джерело: побудоване автором за даними [1, с. 26].

Співвідношення між найнижчим рівнем оплати праці в Таджикистані (65,3 дол. США у 2009 році) і найвищим у Російській Федерації досягає майже 9,5 разу. Зауважимо, що вищенаведені дані можуть не враховувати багато впливових чинників, зокрема податки, соціальне забезпечення тощо.

Не можна не погодитися з думкою Е. Лібанової у тому, що Україна на відміну від країн, які здійснили економічний прорив (у різні часи ХХ ст. Японія, Корея, Ірландія, Чехія, Угорщина, Словенія) і тримають значення людського капіталу, якості робочої сили та мотивації ефективної праці, дотримується абсолютно іншої економічної доктрини. Суть полягає не у високій якості, а низькій вартості, дешевизні як сировини, товарів, технологій так і робочої сили. Такий підхід, безперечно, приносить і сьогодні успіх, але він характерний не для європейських, а для азійських країн (Індія, Китай) [8, с. 1].

Але ж, на протигагу вищесказаному, сьогодні наша країна декларує прагнення до європейської інтеграції з формуванням європейського способу життя та переходу на відповідну модель розвитку. Такі вимоги потребують стрімкого популізму європейських стандартів життя. На практиці це пояснюється тим, що більшість громадян бажають жити, харчуватися і відпочивати як середній європеець. Таким чином, порівнюючи вартість робочої сили за годину в Європі, а також країн з найрозвиненішою ринковою економікою, можна проаналізувати рівень вартості робочої сили в Україні (рис. 2).

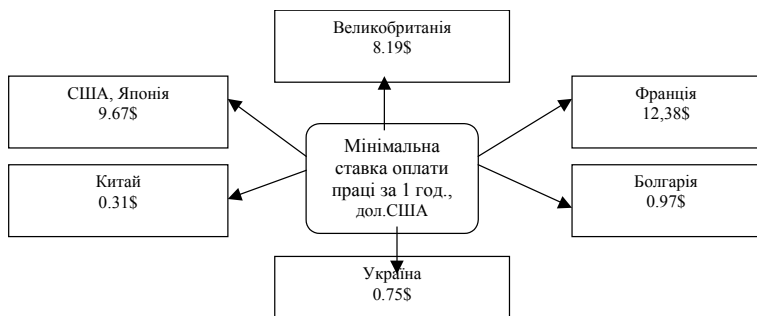

Рис. 2. Порівняльна оцінка вартості робочої сили країн з ринковою економікою

Джерело: розраховано і побудовано автором за даними [5, с. 302; 9]. Станом на 01.04.2011 р.

Наша держава перебуває серед останніх країн по вартості робочої сили. Так, при бажанні збільшити заробітну плату в аграрному секторі економіки, необхідно збалансувати ціновий паритет між промисловою і сільськогосподарською продукцією. Збереження еквівалентності цінових відносин в аграрній сфері слід розглядати не як самоціль або чисто галузевий економічний процес, а як практичний шлях до забезпечення стабільного розвитку сільськогосподарського виробництва в умовах ринку [2, с. 83].

Зрозуміло, що низький рівень заробітної плати спонукає значну частину населення шукати роботу за межами країни. Протягом п'яти років лідером по оплаті праці залишається Росія, незважаючи на те, що ця країна залишається і лідером — реципієнтом трудових ресурсів серед країн СНД, де донором трудових мігрантів для Росії є Україна. Тим паче, що від'їжджаюча молодь все більше має бажання залишатися саме за кордоном. Як правило, це потребує певних коштів, і тому, головним критерієм робочого місця було, є і буде — це оплата праці.

Таким чином, торкаючись теми трудової міграції, важко не погодитися з науковцем С. І. Лавриненко, яка акцентує увагу на тому, що соціальну базу для трудової міграції створює той прошарок населення нашої держави (18,3 %), який має місячний дохід від 100 дол. США. Він формується за рахунок безробітних, низько кваліфікованих працівників та мешканців депресивних регіонів [7, с. 189]. Беручи до уваги площину нашого дослідження бачимо, що відсутність мотиваційних передумов належного рівня для найманих працівників призводить до породження нових проблеми, зокрема це діти трудових мігрантів, які кинуті на-

призволяще, і втративши модель сім'ї, стають повними «соціальними сиротами» у нашої державі.

Реформування сільськогосподарських підприємств на ринкові форми господарювання проходить у складному ринковому середовищі неврегульованого еквівалентного обміну між галузями народного господарства та сферами АПК, що призводить до не ефективної діяльності цих підприємств. У значній мірі це пояснюється тим, що в аграрній сфері найбільш низька оплата праці порівняно з іншими галузями економіки країни [11, с. 30]. Аналізуючи статистичні дані середньомісячної заробітної плати по галузях економіки бачимо, що сільське господарство залишається найменш оплачуваним серед галузей народного господарства (рис. 3).

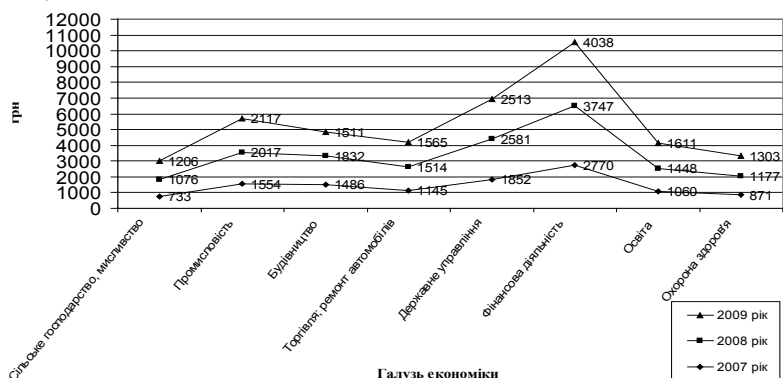

Рис. 3. Динаміка середньомісячної заробітної плати по Україні
Джерело: побудоване автором за даними [10, с. 179].

Наведені дані показують, що, протягом останніх років з 2007—2009 рр. середньомісячна заробітна плата по всім галузям національної економіки підвищилась у середньому в 2,5 разу, за виключенням будівництва, де у 2009 році відносно 2008 року відбулося зниження заробітної плати на 15,5 %. На хід таких подій вплинула світова фінансова криза, «замороження» державою будівництва новобудов та промислових об'єктів, зниження купівельної спроможності житлового фонду населенням, а також відтік іноземної валюти на фінансовому ринку.

Слід зауважити, що галузевий дисбаланс оплати праці викликаний саме низькою конкурентоспроможністю товарів і послуг, певним нееквівалентним товарообміном, що вплинуло на зниження об'ємів виробництва та реалізації продукції саме в сільському господарстві.

За попередніми підрахунками Інституту аграрної економіки України, до 2015 року частка оплати праці у структурі витрат на виробництво сільськогосподарської продукції слід довести до 38—40 %, а рівень середньомісячної оплати праці — підвищити у 2,5—2,6 разу, довівши його до 1450—1500 грн. Безперечно, для цього потрібно забезпечувати нарощування ефективності агропромислового виробництва, тому нагальним є практичні заходи, спрямовані передусім на системне оновлення матеріально-ресурсного потенціалу. З цією метою слід значно збільшити інвестиції в основний капітал за рахунок внутрішніх нагромаджень сільськогосподарських підприємств, державної підтримки, системи довгострокового кредитування товаровиробників, розвитку лізингу у використанні технічних засобів, застосування досягнень науково — технічного прогресу та впровадження у сільськогосподарське виробництво інновацій [13, с. 72]. На наш погляд, рівень середньомісячної заробітної плати неможливо передбачити на 5—7 років, доречно брати точку відліку — прожитковий мінімум, рівень споживчих цін та мінімальну заробітну плату [12, с. 234].

Ми погоджуємося з думкою науковця В. Дієсперова [3, с. 28], який зазначає в своїх працях про те, що хоча в останні роки сільське господарство і має прискорення темпів зростання заробітної плати, однак відстале аграрне виробництво об'єктивно поступається галузям з більш прогресивними технологіями, високими експортними можливостями, місткими ринками реалізації своєї продукції. Вирішення питання низької заробітної плати сільського господарства потребує уваги на державному рівні. Це може бути або бюджетна дотація спеціально на оплату для виробників невивідної, але незамінної продукції, або організація за зарубіжними зразками солідарної оплати як інституту громадянського суспільства. На нашу думку, питання бюджетних дотацій саме оплати праці в сфері сільського господарства доречно запровадити, але як мотивуючий інструмент, і лише тим сільгосппідприємствам, які виконали запроваджені державою норми по виробництву продукції.

У дослідженні, а саме вивчення проблематики мотивації праці найманих працівників, хотілося б звернути увагу на заробітну плату саме найманих працівників штатних та позаштатних, не враховуючи власників, засновників та членів їх сімей. Таким чином, аналіз статистичних даних засвідчує про те, що середня заробітна плата найманих працівників по галузях економіки України у 2009 році в порівняно з 2005 роком зросла в 2 рази і складає 1789,23 грн, у сільському господарстві 1164,72 грн, або 1,5 разу

менше від середньої заробітної плати в цілому. Порівняно з промисловістю це зменшення становить 42,7 %, що становить 2033,51 грн. Стосовно динамічного порівняння, то з 2005—2009 рр. заробітна плата найманих працівників у даній галузі збільшилась у 2,7 разу. Пальму першості по рівню заробітної плати найманих працівників займає фінансова діяльність, а останнє місце посідає діяльність готелів та ресторанів, що становить 2332,76 та 1061,44 грн відповідно [4, с. 64].

Висновки. Порівнюючи рівень оплати праці в Україні з країнами СНД та Європи, бачимо, проблема рівня заробітної плати є актуальною. Аналіз свідчить, що в країні відсутня мотиваційна політика, а особливо для найманих працівників. Так, оплата праці в галузі сільського господарства потребує певних глобальних і негайних змін з боку держави. Це може бути відсоткове цільове перенаправлення грошових потоків з найбільш оплачуваних галузей (транспортна діяльність, фінансова діяльність, сфера державного управління) саме на оплату праці в галузі сільського господарства. Отже, на ряду із рівнем оплати праці варто виокремити й інші важливі соціально-економічні передумови, що формують мотивацію до праці, зокрема рівень доходу, певний кар'єрний ріст, залучення іноземних інвестицій з впливом на розвиток людського капіталу, підвищення кваліфікації і професійне навчання, створення певних альтернатив зайнятості по певним віковим категоріям, рівень продуктивності праці. Таким чином, відсутність належного забезпечення вищеперелічених передумов, призведе не лише до руйнації сільських територій, а й до виникнення загрози продовольчої безпеки країни.

Література

1. Беларусь и страны СНГ: статистический сборник / ред. В. И. Зиновский; Нац. Статистический комитет Республики Беларусь. — Минск, 2010. — 143 с.
2. Воронянська А. П. Мотивація праці в сільськогосподарських підприємствах: монографія / А. П. Воронянська. — Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. — 141 с.
3. Дієсперов В. Формування оплати сільськогосподарської праці / В. Дієсперов // Україна: аспекти праці. — 2007. — №5. — С. 22—28.
4. Діяльність суб'єктів господарювання : статистичний збірник / ред. І. М. Жук; Держ. комітет статистики України. — К.: Консультант, 2010. — 448 с.
5. Європа в цифрах — Євростатистика 2010 [Електронний ресурс] / Статистичний офіс європейської співдружності, 2011 р. — Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication

6. Звіт про конкурентоспроможність України 2010 [Електронний ресурс] / The Global Competitiveness Report 2009 — 2010. — Режим доступу: http://www.feg.org.ua/ua/cms/projects/studyin_Ukraine_competitiveness

7. Лавриненко С.І. Тенденції трудової міграції з України до країн СНД / С. І. Лавриненко // Стратегічні пріоритети. — 2009. — № 2(11). — С. 185—194.

8. Либанова Э. Кому выгодна дешевая рабочая сила? [Електронний ресурс] / Зеркало недели. — Режим доступа: <http://www.demoscope.ru/weekly/2007/0287/gazeta030.php>

9. Мінімальна заробітна плата по країнам в 2010—2011 роках [Електронний ресурс] / Державна служба зайнятості України, 2011 р. — Режим доступу: http://www.dcz.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=202967&cat_id=4713800

10. Регіони України 2010: статистичний збірник / ред. О. Г. Осауленко; Держ. комітет статистики України. — К.: Консультант, 2010. — 367 с.

11. Сулима М. Економічні аспекти регулювання рівня оплати праці та її структури в сільськогосподарських підприємствах / М. І. Сулима // Агросвіт. — 2009. — № 16. — С. 30—36.

12. Харченко Т.Н. Роль заработной платы в аграрном секторе экономики / Т. Н. Харченко // Модернизация АПК в контексте обеспечения продовольственной безопасности государства: материалы Международной научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых (8—10 декабря 2010 г.). — Курск: Курская государственная сельскохозяйственная академия, 2011. — С. 232—236.

13. Шебаніна О. Економічні інтереси найманих працівників аграрного сектору / О. Шебаніна // Економіка України. — 2007. — № 12. — С. 68—72.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2011 р.

УДК 338.4391

В. Д. Цап, аспірант¹ кафедри
біржової діяльності, НУБіП України

ВПЛИВ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ НА ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКУ ПРОДУКЦІЮ

У статті розглянуто формування витрат на сільськогосподарську продукцію в умовах законодавчих змін щодо збереження родючості ґрунтів. Обґрунтовано причини відсутності проекту землеустрою стосовно нормативів оптимального співвідношення культури у сівозмінах. За-

¹ Науковий керівник доканд. екон. наук, професор О.М. Шпичак